

Виразена тенденція уникати ситуацій може призвести до повної соціальної ізоляції. Звідси випливають наступні проблеми: неможливість влаштуватися на роботу, зробити кар'єру, влаштувати особисте життя. Єдиним засобом позбутися цього деякі вважають вживання алкоголю і транквілізаторів, що, у свою чергу, тільки посилює ризик розвитку вторинних проявів (важка депресія, панічний розлад), схильність до суїциду.

Подолання соціофобії можливе завдяки ряду терапевтичних і психологічних методів. До них відносяться когнітивно-поведінкова терапія, тренування в соціальних навичках, групова терапія та лікування медикаментами. Важливо також підтримувати позитивне соціальне середовище, що допомагає особам з соціофобією відчувати себе комфортно та підтримує їх у процесі зцілення.

Таким чином, соціофобія – це серйозна проблема, яка може впливати на життя та самопочуття людини. Розуміння її проявів, причин виникнення та способів подолання може допомогти як самим соціофобам, так і їх оточенню.

Література

1. Кияшко Д. Ю. До проблеми психологічних чинників страхів особистості в юнацькому віці. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v12/i15/ii/22.pdf>. (дата звернення: 16.03.2024)
2. Соціальні страхи сучасної молоді. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/>. (дата звернення: 18.03.2024)
3. Шиделко А. В. Навчально-методичне видання з дисципліни: соціальні проблеми сучасного суспільства: курс лекцій для студентів гуманітарного факультету. / А.В. Шиделко – Львів: В-во УКУ, 2013. – 67 с.

XXI СТОЛІТТЯ-СТОЛІТТЯ НЕЛОГІЧНОСТІ АБО СОФІСТИ НАШОГО ЧАСУ

Бережна Є., здобувачка

Чхеайло І.І. канд. соціолог. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Якщо придивитися до того, що відбувається у світі, то закрадається сумнів у тому, що людина - homo sapiens, тобто людина розумна. У всіх сферах - від політики до побутових звичок - люди часто діють усупереч розуму, порушуючи всі закони логіки. І, судячи з першого десятиріччя, XXI століття має всі шанси «перевершити» попередні століття в нелогічності. У цій доповіді йтиметься про десять найпоширеніших у наш час логічних помилок, якими стикався кожен.

Коли стародавні греки склали перші переліки порушень правил розуму, вони вірили, що ця робота допоможе майбутнім поколінням жити розумно, уникаючи дурниць. Як же вони помилялися! Аристотель, напевно, дуже здивувався, якби йому довелося послухати сучасних українських політиків.

Утім, з минулих часів справді дещо змінилося. Нинішні софісти, тобто ті, хто робить логічні помилки не через недоумкуватість, а бажаючи ввести когось в оману, стали значно вигадливіші. У старі часи можна було досягти успіху міркуваннями на кшталт: «Ти губив роги? Ні? Отже, ти рогатий! Адже те, чого ми не губимо, залишається з нами». Софісти нашого часу пішли набагато далі, взявши на озброєння передові технології піару та пропаганди.

Звичайно, викриття логічних помилок не змусить недалеку людину порозумнішати, а ошуканця стати чесним. Однак воно дає шанс розумній людині навчитися розрізняти, де правда, а де обман. У наш час це зробити зовсім непросто. Ми спробуємо.

Перша логічна помилка - «Фальшива причина» (Non sequitur). Термін логіки Non sequitur з латини перекладають як «не впливає».

Цю помилку роблять, коли на підставі якоїсь думки, нехай навіть правильної, доходять переконання, що ніяк не впливає з неї.

Говард Воловіц, який пирскав пахви модним дезодорантом сподіваючись, що до нього збігатимуться охоплені пристрастю дівчата, виглядав, звісно, нерозумно. Однак помилку Non sequitur робить не тільки цей персонаж із «Теорії великого вибуху», а й кожен покупець, котрий очікує, що показане в рекламі може статися в дійсності.

Фантастичні можливості пральних порошків, білявки, які горнутья до кожного власника автомобіля певної марки, й інші подібні фантазми існують лише в рекламних роликах. Безглуздо на підставі вигаданого сюжету сподіватися, що подібне повториться насправді щойно ви придбаєте розрекламований товар.

По совісті, корпорації - виробники товарів масового споживання давно вже мали б скинутися й спорудити пам'ятник логічній помилці *Non sequitur*. Адже саме завдяки їй вони нажили свої багатства.

Уфологічне божевілля кінця ХХ століття також було спричинене поширеністю цієї помилки. Мільйони людей по всьому світі вважали: з того факту, що вони спостерігають у небі якісь рухливі вогні, обов'язково випливає - вони бачать бортові вогні космічних кораблів прибульців. Не дивно, що з поширенням фотокамер у мобільних телефонах, повідомлення про інопланетян помітно пішли на спад - варто гарненько придивитися до цих загадкових вогнів, щоб зрозуміти їхнє тривіальне походження.

Експлуатують *Non sequitur* і в ідеології. Кліше на кшталт «сьогодні він грає джаз, а завтра батьківщину продасть» - типовий приклад цієї логічної помилки. Між джазом і зрадою батьківщини немає жодного прямого зв'язку, але такі нюанси мало турбують ідеологічних працівників.

Друга логічна помилка – «Передбачення підстави». На латині звучить як *Petitio principii*. Термін логіки *Petitio principii* перекладається як «передбачення підстави».

Якщо для обґрунтування своїх вчинків або переконань хтось використовує аргументи, дійсність яких викликає сумніви, отже, він робить помилку *Petitio principii*.

Згадаємо, чому 2003 року представники США обґрунтовували необхідність ввести коаліційні сили в Ірак. Вони говорили, не підтверджуючи свої слова фактами, про наявність у Саддама Хусейна зброї масового ураження. Природно, жодної ядерної чи бактеріологічної зброї в Іраку згодом не знайшли, але це було вже й не важливо - помилка *Petitio principii* відкрила можливість для зміни авторитарного політичного режиму.

Цю ж логічну помилку уже у 2022 році використала росія для початку повномасштабної війни проти України, звинувачуючи у нацизмі, біо лабораторіях не підтверджуючи свої слова фактами, або відверто говорячи маячню.

Утім, справжній розквіт ця логічна помилка переживає нині і в міжнародних відносинах, і в темі війни в соціальних мережах. Епідемії чуток хвилями заливають Інтернет саме завдяки *Petitio principii*. Адже користувачі схильні вірити оновленням статусу своїх випадкових френдів значно більше, ніж ЗМІ. Але якщо ЗМІ зобов'язані перевіряти дані, які вони публікують, то цього не можна сказати про власників акаунтів соціальних мереж.

Причому соціальні мережі дають своїм учасникам змогу, обмінюючись розповідями, додумувати до них щось своє, відправляючи далі по Мережі. По суті, завдяки високим новочасним технологіям відроджено архаїчну комунікацію Середньовіччя. Щоправда, тисячу років тому швидкість поширення чуток не перевищувала швидкості пересування кінного вершника, нині ж вона відповідає швидкості натискання кнопки «репост».

Третя логічна помилка. *Argumentum ad verecundiam*. Термін логіки *Argumentum ad verecundiam* перекладається як «**аргумент до скромності**».

Це улюблений аргумент підлабузників і нездар.

Ця помилка має місце, коли свої претензії підкріплюють посиланням на загальноновизнаний авторитет, носій якого, проте, не є фахівцем у питанні, що розглядається. Цю помилку називають «аргумент до скромності», оскільки людина, яка її робить, по суті, затикає рот своїм опонентам з допомогою думки, яку вони не наслідяться опротестувати.

Адміністративно-командна система всіляко заохочувала змішування епістемічного й деонтичного авторитету (тобто авторитету знавця й авторитету вищої особи). Простіше кажучи, процвітав принцип «Я начальник, ти - дурень». Однак, по суті, застосування *Argumentum ad verecundiam* можна спостерігати в будь-якій ієрархічно організованій соціальній структурі, хоч при соціалізмі, хоч при капіталізмі, хоч у дикунів бронзової доби.

Утім, у наші часи поширеність *Argumentum ad verecundiam* забезпечується не тільки завдяки існуванню ієрархій, а й завдяки нинішньому культу зірок шоу-бізнесу.

Річ у тім, що в XXI столітті лідери думки - аж ніяк не вчені чи інші інтелектуали, а актори, співаки, спортсмени. До їхнього точки зору прислухаються з усіляких питань - починаючи з того, в чому сенс життя, і закінчуючи проблемою, за кого голосувати на виборах. Глибокодумні висловлювання Анджеліни Джолі, Джоді Фостер заповнили мережу Instagram, Facebook? а футболісти взяли претендувати на роль законодавців. Тим часом будь-які посилення на авторитет зірок спорту та шоу-бізнесу (крім тем спорту й шоу-бізнесу) - це не що інше, як *Argumentum ad verecundiam*. Слід зауважити, що світлі останніх подій російсько-української війни, ця логічна помилка відіграла важливу позитивну роль, коли відомі люди, в царині мистецтва, кіномистецтва, спорту у всьому світі засудили російську агресію, моральну і матеріальну підтримку українцям, скориставшись можливостями своїх багатомільйонних аудиторій в мережі.

Четверта логічна помилка *Fallacia fictae universalitatis*. Термін логіки *Fallacia fictae universalitatis* перекладають як **«хибне узагальнення»**.

Цю помилку роблять любителі поспішних узагальнень. Ті, хто готовий винести вердикт про весь клас предметів або явищ на підставі висновку про кілька представників цього класу.

Коли ви чуєте, що «всі українці (американці, євреї, кавказці тощо) такі-то», - це свідчення *Fallacia fictae universalitatis*. У XXI столітті ця помилка знову процвітає. Очевидно, трагедії століття минулого та теперішні часи нічого людство не навчили, проте, може навчать.

Якщо *Fallacia fictae universalitatis* культивують на політичному рівні, то ми неминує отримуємо фашизм чи як сьогодні - рашизм. Якщо це порушення логіки не виходить за межі повсякденного мислення, воно функціонує на рівні стереотипів, які є в кожній нації чи соціальної групи.

Любовні розчарування також призводять до цієї помилки. Скільки разів Творцеві доводилося чути від ошуканих жінок «усі чоловіки - ...» або ж «усі жінки - ...» від їхніх колег по нещастю протилежної статі. Звісно, логіка в цьому випадку безсила.

П'ята логічна помилка . Post hoc, ergo propter hoc. Термін логіки Post hoc, ergo propter hoc буквально означає «**після цього, отже через це**».

Нерідко просту послідовність подій у часі розглядають як події, пов'язані між собою причинним зв'язком. У такому разі ми маємо справу з міркуваннями, які будуються за принципом Post hoc, ergo propter hoc.

Мабуть, це найдавніша логічна помилка, яку робить людина. Віра в талісмани, обереги бере початок саме в Post hoc, ergo propter hoc. Однак, попри весь хвалений прогрес, у наш час ця помилка, як і раніше, серед найпопулярніших. Прикладів безліч - від шаманського бубна сисадмінів до Рональда Рейгана, який, як стверджують біографи, не ухвалював важливих політичних рішень без консультації з астрологами.

Серед найяскравіших проявів цієї помилки - карго-культи. І тут ідеться не тільки про тубільців Меланезії, які досі будують із соломи моделі американських літаків сподіваючись, що духи пошлють їм гуманітарну допомогу. Такі практики - звичайна річ і для жителів великих мегаполісів. Як міркував вампір Рама з роману Пелевіна, «естетичною проекцією карго-дискурсу є карго-гламур, що змушує небагату офісну молодь відмовляти собі в повноцінному харчуванні, щоб купити дорогу бізнес-уніформу».

Post hoc, ergo propter hoc - звичайна помилка й для політиків. Вони обожають оголошувати якісь не залежні від них події (реальні або ж гіпотетичні) плодом власних героїчних зусиль. Якщо в старожитності вожді власноруч змушували Сонце сходити над обрієм, то їхні сучасні колеги своїми директивами успішно борються з безробіттям і злочинністю - благо нинішні шамани, тобто соціологи, здатні на будь-яке чародійство.

Шоста логічна помилка - Ignoratio elenchi. Термін логіки Ignoratio elenchi застосовують для позначення помилки «**відступ від тези**».

Скільки разів випадало бачити, як, почавши доводити щось одне, непомітно переходять до аргументації зовсім іншого.

Помилку Ignoratio elenchi часто можна побачити в рекламі, де голос за кадром, розповідаючи про надзвичайні можливості якоїсь овочерізки, обмежує свою розповідь повідомленням про те, що це, мовляв, ексклюзивний товар, який до того ж дає вам змогу істотно заощадити.

І річ тут навіть не в тому, що ексклюзивні товари не продають мільйонам покупців, і не в тому, що неможливо заощадити, купивши не потрібну тобі річ. Помилка Ignoratio elenchi в цьому випадку полягає в тому, що «ексклюзивність» овочерізки та її потенціал щодо заощадження ваших грошей жодним чином не характеризують спроможності цієї овочерізки нарізати овочі, про що нам обіцяли розповісти.

Тим часом варто підрахувати, наскільки часто покупці купують товари не за їхню якість, досконалість, зручність, а «кльонувши» на слівця на кшталт «престижний», «унікальний», «ексклюзивний», «аналогов нет» тощо. Тоді буде легко переконатися, що рекламисти вдаються до Ignoratio elenchi зовсім не випадково.

Звичайно, ця помилка поширена й у політиці. Її постійно роблять демагоги, політики, які знають сотні способів для того, щоб у відповідь на запитання журналістів говорити про що завгодно, але тільки не про те, про що їх запитували. Міністр війни РФ на питання журналіста, коли закінчиться війна відповів – будь яка війна закінчується миром. В ідеологічній боротьбі сторони-опоненти замість доводити свою правоту, викривають вигадані гріхи, які вони приписують своїм противникам. Усе це приклади Ignoratio elenchi.

Сьома логічна помилка. Argumentum ad populum. Термін логіки Argumentum ad populum можна перекласти як «аргумент до народу».

Цієї помилки припускаються, коли пояснюють свої вчинки, переконання тим, що «всі так роблять», «усі так думають».

1959 року вийшов музичний диск Елвіса Преслі із промовистою назвою «50 мільйонів фанів Елвіса не можуть помилятися». Такі розумові конструкції ми бачимо в XXI столітті на кожному кроці.

«Будь як усі!», «Не висовуйся!», «Ти що, розумніший за інших?» - усе це приклади *Argumentum ad populum*.

Певна річ, з погляду логіки, не все те, що популярне, є слухним, правдивим, корисним для суспільства. Про це могли б розповісти Сократ і Гітлер - першого засудили до смерті демократичним шляхом, другому дали владу демократичним шляхом. Тетій- Путін, теж апелює до народу і каже, що здійснює його волю, навіть коли знищує інший народ. Але тому із перших двох прикладів мало хто зробив потрібні висновки ми сьогодні маємо третій. У суспільстві, як і раніше, поширене переконання, що більшість не може помилятися.

Восьма логічна помилка - *Argumentum ad hominem*. Термін логіки *Argumentum ad hominem* у перекладі означає «аргумент до людини».

Argumentum ad hominem - улюблений засіб нахаб, яким бракує розуму переконати у своїй правоті з допомогою раціональних аргументів. Вони починають обговорювати зовнішність, реальні або вигадані вади своїх опонентів, сподіваючись хоч так «довести» свою правоту.

Ця логічна помилка лежить в основі будь-якої дискримінації. Відмова в прийомі на роботу лише на тій підставі, що в здобувача «не та» стать або релігійні переконання - це приклади *Argumentum ad hominem*.

У наш час, як і сторіччя тому, самодури з чиновницького апарату дуже любляють культивувати цю помилку. Відомий гуморист в одній зі своїх мініатюр так описує їхню манеру розмірковувати: «Про що може сперечатися людина, яка не поміняла паспорт? Які погляди на архітектуру може висловлювати людина без прописки? Поведінка в суперечці повинна бути проста: не слухати співбесідника, а розглядувати його. Типовим прикладом цієї логічної помилки може стати оцінка рашистськими пропагандистами візиту Президента України Володимиром Зеленського до Конгресу США. Важливість цієї події, її вагомість

вони прагнули затьмарити звернення уваги на те, як був одягнений наш президент! Начеб то треба було одягнути костюм і краватку, а не «худі».

Дев'ята логічна помилка - Argumentum ad Baculum. Термін логіки Argumentum ad Baculum зазвичай перекладають як **«кийковий аргумент»**.

Ця логічна помилка полягає в підміні раціональних аргументів погрозами. Коли роботодавець натякає працівникові, що є чимало охочих отримати його місце, що немає таких, кого не можна замінити і разом із тим пропонує йому потрудитися надурочно, чи зменшити йому зарплатню. - це Argumentum ad Baculum.

Аналогічно робить чиновник, який пропонує підприємцям «абсолютно добровільно» перерахувати кошти в якийсь благодійний фонд і, ніби ненароком, цікавиться питанням, чи давно в них були перевірки контролюючих органів.

Утім, припускаються цієї логічної помилки і з альтруїстичних мотивів. Ультиматуми, які нерідко висувають радикали-екологи та антиглобалісти, цьому підтвердження.

Десята логічна помилка - Circulus vitiosus. Термін логіки Circulus vitiosus перекладають як **«порочне коло»**.

«Порочне коло» виникає, коли якусь тезу намагаються вивести з аргументів, які самі черпають свою обґрунтованість із тези, яку доводять.

Що таке «Порочне коло» знають усі, хто з примхи бюрократів мав справу зі збиранням різноманітних довідок. Утім, порочне коло можна зустріти не тільки в ходінні кабінетами. Примітивні люди обожнюють у своїх міркуваннях користуватися відомими принципами : «Цього не може бути, бо цього не може бути ніколи». «Переконати людей, які міркують таким чином, неможливо. Або знову актуальне із уст «російського царя в розшуку» - «Потому что, потому.».

В своїй статті ми проаналізували десять самих розповсюджених логічних помилок софістичного характеру, тобто таких, які вживаються навмисне, щоб ввести співбесідника, людину, або групу людей, або навіть цілий народ в оману. Актуалізували їх у відповідності до сучасних викликів нашого життя. Маємо

надію, що ці знання стануть вам у пригоді і не дадуть можливості маніпулювати вашою свідомістю.

Список використаних джерел

1. Олександр Кулик 10 логічних помилок нашого часу. Електронний ресурс. Режим доступу:
https://zn.ua/ukr/SOCIUM/10_logichnih_pomilok_nashogo_chasu.html
2. Ірина Пухта Когнітивні передумови «постправди» *.Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. 2022. Випуск 29, с. 14–22.*

ФІЛОСОФСЬКІ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Шевченко А., здобувач,

Сук О.Є., старший викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Світове співтовариство сьогодні переживає зміни, які впливають на філософські, соціально-політичні та правові аспекти життя та організації суспільств. Інтеграційні процеси, що відбуваються в усіх сферах життя, виявляються надто суттєвими для розвитку не тільки окремих держав, а й цілих регіонів та всього людства. Просторова організація соціальних відносин глибоко трансформована, оскільки відносини стають більш взаємопов'язаними. Створюються трансконтинентальні та трансрегіональні мережі дій, обмінів та владних відносин з суттєвими наслідками для процесів прийняття рішень. Нові зразки ієрархії та нерівності, включення і виключення руйнують національні кордони. Вони активно впливають на способи розв'язання актуальних проблем нашого часу, входять невід'ємною складовою в сучасний світогляд, визначають характерний для XXI ст. стиль мислення. Вивчення світового співтовариства та його відносин з національними та локальними реаліями стає центральною темою багатьох філософських досліджень.